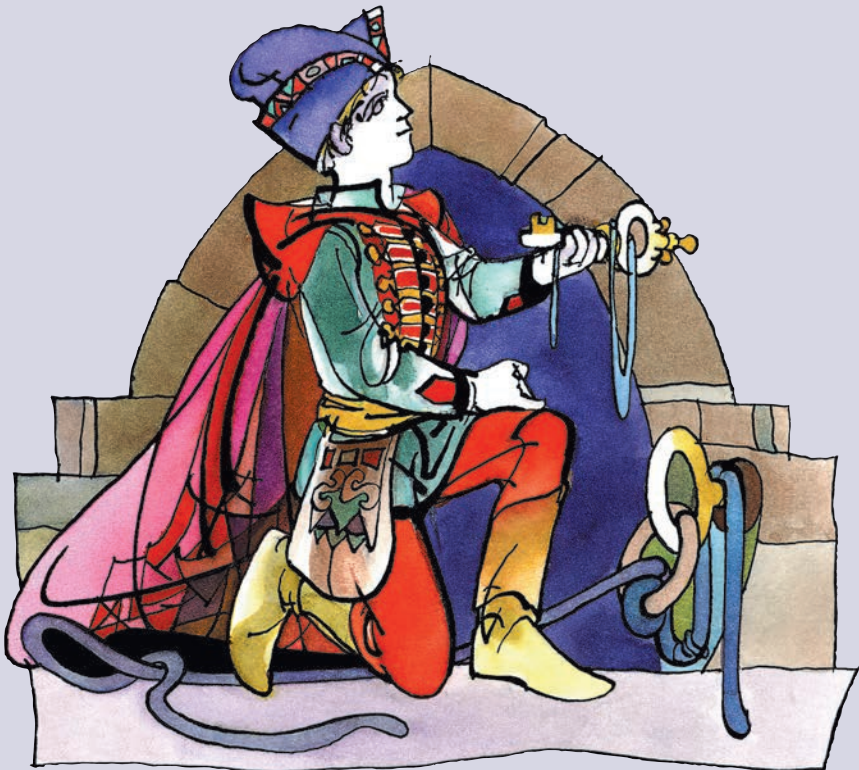

ABC
HAZ
*

Hernádiné Hámorszky Zsuzsanna

Kitárulkozó világ

Olvasmánygyűjtemény • 4. osztály

Hernádiné Hámorszky Zsuzsanna

Kitárulkozó világ

Olvasmánygyűjtemény

4. osztály

Tartós tankönyv

Tizedik, változatlan kiadás

Mozaik Kiadó – Szeged, 2013

CSILLAGNÉZÉS

Bizony, fiam, emlékszem még a korra,
Így néztem én is, mint te, csillagot!
Meredtem égő mennyei bokorra,
S éreztem ezt a furcsa illatot.

Toronyban, dombon titkok fojtogattak,
Nyaklattan, míg lélegzetem elállt.
De bámulásim egyszer elmaradtak –
Talán mikor lelkednek adtam át.

Itt az időd, most bámulj és csodálkozz!
Semmi se dőlt el, és nem végleges.
Ésszel-szívvvel törj messzebb a csodákhoz,
Égen-földön ős titkot fejteless!

JÉKELY ZOLTÁN

GYERMEK- KOROM TÜKÖRCSEREPEI

...a gyermekkor egésze száz darabra,
emlékcserépre hull;
kezünk mellett a legutolsó labda
is elgurul.

Jékely Zoltán

MEZÍT-LÁB AZ ELSŐ PADBAN

AZ ELSŐ CSALÓDÁS

Szeptember elején iskolába kerültem. Micsoda zűrzavart és szorongást hozott ez nekem! Anyám kendőbe kötött egy kis szelet kenyeret, s az első nap feljött ő is velem. Az iskolatornác nagy oszlopánál megállottam félénken, mezít-lábosan. Úgy tűnt nekem az egész gyereksereg, mint mikor sok kotlóalja csirkét összeterelnek, s egyik se találja világát. [...] Anyám nem sokáig állt mellettem. Talán ő is éppúgy szorongott, mint én; s csakhamar ott hagyott. Akkor éreztem a világban először és igazán a magam nagy magányosságát. Úgy éreztem, hogy az iskola küszöbén túl egy ismeretlen, félelmetes világ van, mibe ím most nekem bé kell bújnom, mint a sárkány szájába.

Egy pillanatig arra gondoltam, hogy meglépek onnan, s otthon kis hazugsággal majd elütöm a dolgot. Ám nem volt merszem. Reszkettem hát és maradtam. Kibontottam a kendőből kis szelet kenyeremet, leültem az oszlop tövibe, s ott lassacskán megeszegettem. Utána meg beléptem a tanterembe. S ez tetszett nekem: hogy milyen bátor is vagyok én! Bátor és önálló! Láttam ugyanis, hogy majdnem minden gyerekkel ott van az anyja. Hegyes kontyú iparosasszonyok cipőben és kerek, lapos kontyú parasztasszonyok papucsban. Nagy volt a zsi-bongás. Úgy éreztem magam, mint egy kiscsirke, ami idegen udvarra téved, hol temérdek kotló kotyog; s én mégse búhatok egyiknek se a szárnya alá.

A hegyes kontyú asszonyok az első pad körül tolongtak, és beültették sorba' a gyereküket. Nagy bizonytalanságomban én is oda sodródtam; s mintegy oltalmazót keresve félelmemre, beültem én is az első pad legvégibe. Mégpedig két okból. Az első, amit említettem, hogy az asszonyok között oltalmat kerestem is-

meretlen veszedelmek ellen. A második meg az volt, hogy a pad vége közel esett az ajtóhoz. Ki tudja: hátha innen menekülni kell? S ha valóban bekövetkezik ez, én az elsők között legyek, akik elhagyják a területet.

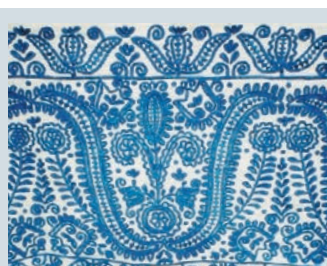
Hát bizony bevallom, nem jól számítottam. Mit tudtam én még akkor azt, hogy cipők és papucsok között különbség van! Eszem ágában se volt azon tűnődni: miért van az, hogy az első pad előtt papucsos asszonyok nem tolongnak. Ezek a jó nénik, gondoltam: szorongásom kezdett eltűnedezni. Igen ám, de alig helyezkedtem el, az egyik „jó néni” már meg is fogta a kezemet, felállított, és eltanácsolt hátrafele. Felállottam, de nem mentem. Olyan rémület fogott el, hogy nem volt erőm járni. Bizalmam a „jó nénikben” csúful cserbenhagyott. Hebegtem, és szégyelltem magamat. Hogy nem mentem, a hegyes kontyúak méltatlankodni kezdtek; de bejött a tanító, s elhallgattak. Az első nehéz perceket megúsztam tehát, habár verejtékesen is. Pár perc múlva kiürült tőlük az iskolaterem. Ahogy elmentek, azonnal csend lett. Lám, kitudódott a végén, hogy a gyerekeknél a felnőttek sokkal zajosabbak.

A tanítónk felállt, sorba' felolvasta nevünket; s elmagyarázta, hogy másnap kúplajbászt meg kútáblát vigyünk. Amíg olvasta a nevünket, és magyarázott, én le nem vettem róla a szemem. [...]

Harmadnap a tanítónk rendezte a padokban az ülés sorrendjét. Odajött hozzám; és megkérdezte, ki ültetett oda. Nem bírtam felelni neki. Szólt, hogy álljak föl. Felálltam. Akkor azt mondta:

– Sinka István üljön az utolsó padba!

A szemem se rebbent, pedig akkorára, harmadnapra, tudtam már, milyen különbség van az első és az utolsó pad között. Azt hittem, nem is élek, csak egy név ballag vigyorgó gyerekek között, szörnyű csendben az utolsó pad felé. [...]

Régi iskola Ópusztaszeren
Juhász a nyájával
Szóttés
Bogrács szolgfával
Miskakancsó

Az utolsó padban magam ültem. Mikor végigtekintettem az előttem álló padsorokon, megrémültem. De most már akartam iskolába járni. A padsorokat le kellett győzőnöm.

Csengetéskor az illemhelyen az első padosok oldalba löktek, hazafelé menet hátra vertek. Egy hónap múlva visszaütöttem. Két hónap múlva az én kűtáblámon volt legszebb a betű. Ha valaki nem tudott felelni, helyette én feleltem.

Karácsonykor már a negyedik padban ültem. Mire nyár eleje lett, a vizsga napján a második padban első voltam. Egy számmal lejjebb az első padnál. Nem bírtam elérni azt, amit akartam, pedig a jogom már megvolt hozzá. [...] Mikor a nagytemplomba vizsgára mentünk, elhatároztam, hogy a jövő évben az első padosokat egyenkint győzőm le.

APÁM

Apám a Szélső-tanyán lakott akkor, Fazokas Istvánéknál volt juhász. A vizsga örömeire úgy gondoltam, meglátogatom, s viszem neki a hírt, hogy közeledek a győzelemhez. [...]

Gyönyörű idő volt. Mindenfelől szénaszag illant, boglyák állottak erről-arról, a búza már zsendült a szikesen. A kottyánók felett bíbicek ríttak, s nagy huncut szemével csalogatott a messzeség. Addig-addig poroltam, hogy a végén egyszer csak helyben voltam: kinn a Szélső-tanyán.

Ott a kunyhó és a szín között leheveredtem az *állás porába, hogy biz' az út után szusszanok egyet. Meg is tettem. Olyan igyekezettel, hogy a szusszanásból alvás kerekedett.

Arra ébredtem, hogy Peszu, az öreg pulink nyaldogálja a számát. Ízletes csókokat osztogatott nekem a feletti örömeiben, hogy láthat. [...]

Tudtam, hogy Peszu után ott lesz mindjárt apám is. S ott is volt, csakugyan.

– Anyád tudja, hogy kijöttél? – avval köszönt.

– Anyám?

– Az hát!

– Ű nem tudja.

– Akkor mir' jöttél ki?

– Mer' itt jó!

Ültem az állás porában. Apám állt előttem, a szája körül mosoly játszott. Tudtam mindjárt, hogy a nap jól végződött. Éjszakára a bunda alá búttam, apám mellé.

Másnap délutánra tűztük ki hazamenetelemet. Biz' abból nem lett semmi. Nagy jégeső kerekedett. Az Úr haragja belecsapott a kútágasba. Mi benn a színben álldogáltunk. Egyszer csak azt kérdi apám:

– Nem innál birkatejet?

– Innék én bizony! – mondtam.

– Hozz a kunyhóból edínyt, szaladj!

Szorongva indultam a villámlások miatt. Mikor a közepére értem annak a térnek, ami a szín és a kunyhó között volt, rémülten megállottam, és elordítottam magam:

– Apám! Egy kutya! Jön nékem egyenesen!

Egy gazdag juhásznak, Tógyer Imrének a nagy kanpulija volt. Szájából nyál csorgott. Már alig volt pár lépésnyire tőlem. A nagy rémületben én csak azt láttam, hogy a színcapuban a rekesztő rácson átrepül az apám gatyaszára. Négy-szer-ötször megdobban a föld köröttem; aztán olyan reccsenést hallottam, mint mikor törik a csont.

A nagy puli hasra rogyott, és nem moccant többé. Apám kezében kettétört a bot, s annak a darabnak a vége, ami a kezében maradt, jó mélyen befűrödött a földbe... Így menekültem meg a veszett kutya marásától. Mikor apám telefejte a cserépszilkét, és én iszogattam, arra gondoltam, hogy, lám, nekem milyen jóerős apám van, s ezt én nem tudtam eddig. Gyávaságaim jutottak eszembe iskoláskorom első hónapjaiból, aztán a fogcsikorgató küzdelem a padokkal. [...] Ittam a tejet; s mire kiszüröcsöltem a szilkéből, apámat óriásnak láttam. [...] Hatalmas vállalival, létezésével bizodalmat öntött belém, hogy legyőzzem az első padosokat.

SINKA ISTVÁN

DIÓVERÉS

Elsuhogott az a füttyös
sárgarigó is délre.
Sárgul az árva diófa
zöld terebélye.

Levelek lengnek, akár a
színarany rigó-szárnyak,
elszállnak ők is a szélben
puszta határnak.

Áll a diófa, és érett
kincsei válnak tőle:
szellő ha bántja az ágat,
buknak a földre.

Szaporább kopogás, csörgés
támad, ha jön az ember,
s bottal az ágak bogára
boldogan ráver.

Földre, fejekre, kosárba
kopog a dió-zápor,
burkos dióra a gyermek
kővel kopácsol.

Már, mintha álmodnék, hallom
zaját a jó örömmek,
darálók forognak, diós
mozsarak döngnek.

Fagyban és nagy havazásban
meg kell maradnunk jónak
s tisztának is, hogy örüljünk
csörgő diónak.

Majd csorgó hó levén ring a
picike dió-csónak,
s lomb zöldül újra a füttyös
sárgarigónak.

NAGY LÁSZLÓ

APÁRÓL FIÚRA

Járuljatok elénk, régi mesék,
hozzátok a csodák üzenetét!
Ígérjétek a hűség diadalát,
s hogy minden kín kárpótolja magát.

Jékely Zoltán

OTT VOLTAM A MESEVILÁGBAN

Az alacsony falú, szalmás házban, ahol születtem, telenként az ablak aljáig gyapjadzott fel a hó.

Engem ilyenkor mindig nagyapám altatott. Dallal, mesével. Az asszonyok fenni jártak, de ő velem maradt. Ott ült az ágyam szélén a sötét szobában, és mondta a mesét. Közben megmegkérdezte tőlem:

– Aluszol-é?

Az ablakon besütött a holdvilág. Kint az éjszakában havas fák csillogtak. Zúgott a Bükk, a Szőlő-tető. Bent a kemencében ropogott a parázs. Félálomban odanéztam: vörös „sárkánytorokba” láttam.

Nyitott szemmel is ott voltam a mesevilágban.

Az asszonyok fenni jártak. Nekem azért szólt a mese, hogy elaludjak. Nekik azért, hogy elúzza szemükről az álmat.

Zsenge legényke koromban már én is hallgattam ilyen álműző meséket. Kint éjszakáztunk az őszi kórásban: felnőttek, legénykéek – a szarvasmarhák mellett. Körülültük a mesemondót. Fülünk órá figyelt, szemünk a jószágra. Sorra-szerre térítettük meg a marhát, ha a tilosba indult.

A mesemondónak kiváltsága volt. Nem kellett, hogy az állatok után járjon.

A marhák *kérődzve heverték. Mi, őrzőik, körbefeküdtük a tábortüzet. Fél könyékre dűltünk. Túl a tűz fénykörén mintha fallal vett volna körül a sötét. Jajgatott a szél, halk sóhajjal neszezett a vadmuhar.

A fénykörből kilépő fölött *riasztóan szikrázott az ég. Különös alakú felhők vonultak a csillagok között.

Elöl a tűz sütött, hátul a hideg kúszott a sötétből az ujjasunk alá. Készen-kész mese volt körülöttünk az egész világ.

A mesélő nemcsak mondta, de élte is a mesét. Vele éltünk mi is álmisság nélkül, éberen. Lélekben mesehősök voltunk mindannyian. A soros ki-kilépett a tűz fényköréből. Nézte, nem bódorgott-e el a jószág. De ott is a mesét látta, a sötét éjszakában.

VARGA DOMOKOS

A KÉT EGYFORMA KIRÁLYFI

Volt egyszer két királyfi. Annyira hasonlítottak egymáshoz, hogy még anyjuk se tudta megkülönböztetni őket. Mikor felnőttek, elindultak szerencsét próbálni. Ahogy mentek, mendegéltek, olyan helyre értek, ahol az út kétfelé ágazott. Az elágazásnál volt egy nagy fa, ebbe belevágta egyikük és másikuk is a kését, és azt mondták:

– Ha valamelyikünk ide visszajön, akkor megtudhatja, hogy a másikkal mi történt, mert ha kihúzza a kését, és az tiszta, akkor a testvére jól van, boldogan él. De ha véres a kése, akkor nagy baj van, mert a testvére meghalt.

Azzal mentek tovább: ki jobbra, ki balra.

Az egyik egy királyi udvarba ért. Ott megismerkedett a király lányával, és el is vette feleségül. Ez a királyfi nagyon szeretett vadászni. A felesége figyelmeztette, hogy van itt egy boszorkányos erdő: abba soha ne menjen, mert baja eshet.

Egy alkalommal ismét vadászni indult. Ahogy megy egyre beljebb az erdőbe, találkozik egy farkassal. Le akarja lőni, de a farkas megszólal:

– Ne lőj agyon, királyfi, mert még hasznomat veheted!

A királyfi nem lőtte agyon, és a farkas ettől fogva mindig vele tartott. Ahogy továbbmentek, találkoztak egy tigrissel. A királyfi le akarta lőni; de az is azt mondta neki, amit a farkas. A királyfi a tigrist se lőtte agyon, így ez is vele tartott. Aztán találkoztak egy oroszlánnal. A királyfi ezt is le akarta lőni; de ez is *rimánkodott, hogy ne bántsa, mert még hasznára lehet. Ezért aztán nem bántotta, és az oroszlán is vele tartott.

A boszorkányos erdő széléhez értek. Ott egy szarvas ugrott föl előttük. A királyfi üldözőbe vette, állataival együtt mindig a nyomában volt. Már mélyen benn voltak az erdőben, mikor a szarvas eltűnt előlük. Megálltak. A királyfi tüzet rakott egy fa alatt, hogy majd szalonját süt. Ahogy forgatja a nyársat meg fűtőzik, hallja a fa tetejéről, hogy ott valaki így siránkozik:

– Juj, de fázom!

A királyfi fölnéz a fára; s látja, hogy ott kuporog egy vénasszony. Mondja neki:

– Ha fázol, gyere le! Itt a tűz, melegedj!

Azt feleli a vénasszony:

– Lemennék én, de félek attól a három állattól.

– Ne félj semmit – biztatja a királyfi –, bátran lejöhetsz.

A vénasszony ledobott három hajszálat, hogy a királyfi vesse az állatokra. A királyfi nem gyanakodott semmire, és a hajszálakat az állatokra dobta. Azok menten kővé váltak, de a királyfi nem vette észre. Akkor lejött a boszorkány; nyársra húzott egy varacskos békát, odaült a királyfi mellé, és tartotta a békát a tűz fölé. Ahogy ott üldögélnek, rákezd egyszer a szüle:

– Én sütök békát,
te sütöl szalonnát.
Én eszem szalonnát,
te eszel békát.

A királyfi nagyot nézett. Kérdezi a boszorkánytól:

– Mit beszél kend?

Megismétli a boszorkány, de már bátrabban, mint az előbb:

– Én sütök békát,
te sütöl szalonnát.
Én eszem szalonnát,
te eszel békát.

Rávágja a királyfi:

– Eszel ám a fenét!

Erre fölugrik a vénség, a királyfi képébe vágja a sült békát. A királyfi is fölugrik, neki a boszorkánynak. Hívja az állatokat, hogy segítsenek; de egyik se mozdul, mert kővé váltak valamennyien.

A boszorkány legyőzte a királyfit, és elvette az életét.

A másik királyfi akkortájt érkezett vissza a fához, ahol korábban elváltak. Ahogy kihúzta a fából testvére kését, vér buggyant elő. „Nagy baj történt a testvéremmel” – gondolta magában.

Elindult a királyfi azon az úton, amelyiken a testvére ment korábban. El is ért a királyi udvarba. A testvére felesége azt hitte, hogy az ura jött meg, mivel annyira hasonlítottak egymásra. Azt mondja neki:

– Csakhogy végre megjöttél! Már sokallottam, olyan hosszú ideig voltál az erdőben.

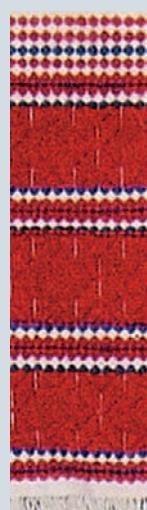
Faragott szék

Szövőszék

Szóttes

Zsúpfedeles parasztház

Hímző asszony

A másik királyfi nem szólt egy szót se, hanem elindult ő is vadászni. Ahogy megy, találkozik egy farkassal. Meg akarja lőni; de a farkas kérleli:

– Ne bánts, mert még hasznodra lehetek!

A királyfi nem bántotta. Így a farkas vele tartott. Aztán találkozott egy tigrissel meg egy oroszlánnal, akárcsak a testvére. Őket se bántotta, ezért mind a kettő vele ment. Ahogy a boszorkányerdő széléhez értek, előttük is fölugrott a szép szarvas, és becsalta őket az erdőbe; éppen oda, ahová a királyfi testvérét. Ez a királyfi is tüzet rakott, hogy majd szalonnát süt. Egyszer csak hallja, hogy a föléje boruló fáról leszól valaki:

– Juj, de fázom!

– Ha fázol, gyere le! Itt a tűz, melegedj! – biztatja a királyfi.

– Nem merek, félek azoktól az állatoktól – válaszolja a szüle.

– Azoktól ne félj – nyugtatja meg a királyfi –, bátran lejöhetsz.

A vénasszony ennek is ledobott három hajszálat, hogy vesse a három állatra. De a királyfi látta, hogy van már ott másik három állat, olyanok, mint az övéi: csak kővé változva. A hajszálatokat nem az állatokra, hanem a tűzbe dobta. A boszorkány azt hitte, hogy ezekkel az állatokkal is végzett. Lejött a fáról, békát húzott a nyársra, leült a tűzhöz, fölé tartotta; aztán megkérdezte a királyfit:

– Te meg mit csinálsz itt?

– Megpirítom a szalonnát, aztán megeszem – válaszolta a királyfi.

Erre a szüle megint rákezdt:

– Én sütök békát,
te sütöl szalonnát.
Én eszem szalonnát,
te eszel békát.

– Mit eszem én?! – kiált rá a királyfi. A szalonnát a boszorkány képébe vágja; aztán küldi az állatait, hogy fogják meg a vénasszonyt. A három állat meg is fogta, hogy mozdulni se tudott. Akkor ráfordul a királyfi:

– No, te vén kutya, biztosan te veszejtetted el a testvéremet! Most aztán vége az életednek! Agyon akarta csapni; de a boszorkány *rimánkodott, hogy csak az életét hagyja meg: inkább *föltámasztja a testvérét meg az állatait is. A királyfi ráparancsolt:

– Támaszd föl őket, de szaporán!

A boszorkány föltámasztotta a királyfit, állataival együtt. Mikor az első királyfi föléledt, és megtudta, hogy mi történt vele: menten széttépette az állatokkal a boszorkányt.

Ezután együtt indultak az első királyfi országába. Mikor megérkeztek, a felesége nem tudta eldönteni, hogy kettejük közül melyik a férje. Megmondták neki; és elmesélték, mi hogyan történt. Azóta is boldogan élnek, ha meg nem haltak.

MAGYAR NÉPMESE

HEJ, PÁVA, HEJ, PÁVA!

Hej, páva, hej, páva,
császárné pávája!
Ha én páva volnék,
jobb reggel fölkelnék.

Folyóvízre mennék,
folyóvizet innám,
szárnyam csattogatnám,
tollam hullatgatnám.

Szép leányok szednék,
bokrétába kötnék,
az én kedvesemnek
kalapjára tennék.

MAGYAR NÉPDAL

☞ KÖZMONDÁSOK

- ☞ Lustának a kenyér is kár.
- ☞ Lustaság az ördög párnája.
- ☞ Szorgalmas ember nem vár a holnapra.
- ☞ A szorgalom gazdagság, a henyélés szegénység.

AZ IRODALOM KINCSESHÁZA

Minden jó könyv
egy-egy tanítója a nemzetnek.

Gárdonyi Géza

CSOSZOGI, AZ ÖREG SUSZTER

Csoszogi, az öreg suszter ott ült háromlábú székecskéjén az ablak mellett, hogy jobban lásson. Az ablak ugyan nem mondható éppen tisztának, a hideg is behúz már rajta. Igaz az is, hogy Cszozoginak, az öreg suszternek fűtenivalója sem igen volt; de ki hallott még olyat, hogy egy szegény ember, aki bizony csak foltozósuszter, októberben begyűjtson a háromlábú kis vaskályhába? De mit tesz az Cszozoginak, aki ha azt mondja, hogy a cipő meglesz estére, akkor azt úgy lehet tekinteni, mintha már az újonnan talpalt, tükrös szélű cipő nyikorogna az ember lábán!

Cszozogihoz, az öreg suszterhoz egy gyerek állított be. Egy gyerkőc, piszkos, szalmaszínű, hátracsapott sapkában, amelynek hátul kilógott a bélése: mintha tömzsi, fekete nyelvet öltene a világra. A sapka ellenzője alatt fakó arc, amelyből zöldfőzelékszínű szemek csillantak elő. Kiskabátját nagy emberre szabták, nem kisgyerekre. De nagy ember nemigen hordhatná ekkora foltokkal a könyökén; pláne úgy, hogy a varrás mellett már megint *feslik a szövet. A kabát alatt lógott a nadrág; szára vége ott harangozott tenyérynire a boka fölött. És a cipő. Igen, a cipő. Azt már javítani hozta a gyerek.

– Jó napot! – mondta, amikor belépett. Olyan hangon szólt, mintha még nem döntötte volna el, hogy nagyon bátor legyen-e, vagy nagyon félénk. Cszozogi, az öreg suszter csak a szemével nézett oda, meg se mozdította a fejét.

– Mit akarsz? – morogta, mint aki nem akar egészen goromba lenni.

– A mama küldött, hogy tessék megjavítani a cipőmet – felelte a gyerek. – A mama mondta, hogy egy foltot kell rátenni, és akkor tart még.

– Hol az a cipő?

– A lábamon – hangzott a világ legtermészetesebb hangján.

Cszozogi, az öreg suszter hallgatott, és működött tovább. A gyerek meg csak állt némán. Cszozogi unta meg hamarabb.

– Talán a lábadohoz varrjam a foltot!?

– Nem, nem, mindjárt levetem – lélegzett fel a gyerek. Azzal állva, kifűzés nélkül lerántotta egymás után cipőit. Nagy tisztelettel akarta átnyújtani, ezért alig fogta, és kétszer lepottyantotta. Végül Cszozogi kirántotta a kezéből. De adta is vissza.

– Ezen a cipőn nem lehet segíteni.

– De a mama mondta, csak egy foltot kell rátenni. A mama mondta.

– Nem lehet. Nem állja a varrást. Kérge sincs.

A gyerek könyörgő, reménytelen hangon megszólalt:

– De így nem lehet benne járni.

– Ne járjon a szád! – dühöngte Cszozogi. – Nincs olyan rossz cipő, amiben ne lehetne járni. Amelyikben nem lehet járni, az már olyan rossz, hogy azt megcsinálni se lehet.

A gyerek halkán, kétségbeesetten mondta:

– De a mama küldött, amikor elment a moziba, hogy hozzam el a Csoszogi bácsihoz; majd meg tetszik csinálni. Ideadta mindjárt a pénzt is.

Csoszogi erre kemény és *hajthatatlan lett.

– Úgy, „amikor a moziba ment”, akkor mondta az anyád, hogy hozd a Csoszogi bácsihoz! Hát mondd meg az anyádnak: azt üzeni a Csoszogi bácsi, vigye a cipődet a moziba; majd ott megcsinálják!

A gyerek erre, ha lehet, még jobban megijedt: szinte siránkozni kezdett.

– Nem moziba ment a mama, hanem az újpesti moziba, takarítani!

Csoszogi hallgatagon tett-vett, dolgozott. Közben fél szemével oda-odapislantott az elkeseredetten álldogáló, meg se mukkanó gyerekekre. Aztán mégis megszólalt, mintha csak társalogni akarna.

– Te vagy annak a Vanicseknének a fia?

– Én.

Megint hallgattak. Csoszogi összeráncolt szemmel, látszólag nagy gondban bőrszalagot kezdett vékonyítgatni.

– Hol van az a cipő? – kérdezte, mintha csak most hallana róla először. Közben lerakta az öléből a kaptafára szegezett felsőrészt.

Nézte, forgatta, nyomogatta a cipőt, miközben csóváltatta a fejét. Aztán se szó, se beszéd: hozzálátott. Különböző használt bőrből óriási darab foltokat rakott az oldalára meg a talpára. A gyerek közben hallgatagon telepedett le az egyik székecskére. Végre, vagy másfél óra múltán, ismét lábbelinek lehetett használni a mesterművet.

– Nesze, itt van.

A fiú örült a cipőnek, de a rendkívüli foltoktól meglepetten, rebegette:

– Köszönöm! – és már húzta is föl. Aztán félénken föltette a kérdést:

– Mit kell fizetni?

Csoszogi hallgatott. A gyerek második kérdésére odadörmögött:

– Húsz fillért. – És krákogott hozzá. Aztán még, a maga számára, hozzámorogta: – Elég olcsó.

– Tessék, Csoszogi bácsi!

Egy ötvenfilléres lapult Csoszogi kemény, szikkadt markában. Ő megnézte, elővette az asztalka fiókjából ragados pénztárcáját: beléejtette. Majd darabonként olvasva, lassan, gondolkozva kiszedett nyolcvan fillért, és belenyomta a gyerek kinyújtott tenyerébe.

– Itt van vissza.

A gyerek számolni kezdett. Elpirult; látszott, hogy küszködik magával. Nyújtotta a számolást; ő maga úgy érezte, hogy egy örökkévalóság óta számol. Végül természetellenes hangon megszólalt:

– Csoszogi bácsi, többet tetszett visszaadni.

– Nem adtam én.

– Én nem tudom, Csozogi bácsi. Én ötvenfillérest adtam, Csozogi bácsi meg pengősből adott vissza.

Csozogi, az öreg suszter rátámadt a szegény gyerekre. Egyre följebb vitte a hangját, míg végül mintha egészen dühbe gurult volna.

– Ötvenfillérest adtál, én meg pengősből adtam vissza? Annyira a csirkefogóságon jár az eszed, hogy azt se tudod, mit adsz ki a kezedből? Hát azt hiszed, hogy csak úgy lopja az a szerencsétlen anyád a pengősöket? Megszakadhat, te meg így herdálsz el a keresetét! Fogod mindjárt a pénzt! Széthasítlak, ha meghallom, hogy az anyádat is be akarod csapni: ha neki is csak ötven fillérből adsz vissza! Nem méssz mindjárt!?

A gyerek megriadt: kihátrált, és becsapta maga mögött az ajtót. De Csozogi, az öreg suszter még sokáig morgott magában; a fonalat is elszakította: mintha valóban nagy haragudna.

JÓZSEF ATTILA NYOMÁN

HŐSÖK ÉS HÍRES EMBEREK

XIX–XX. SZÁZAD

Mert itt születünk, itt élünk,
Ide tartozunk. Ez a hazánk.
Hogy itt éltek, kik éltek előttünk,
Hátukon korbácsütéssel
Vagy kezükben meleg
Kézfogással: ez a történelem.

Jung Károly

Thorma János: Talpra, magyar!

„BÖLCSŐJÉT KERESTE A MAGYARNAK...”

Székely hegyekből messze Ázsiába,
Az őshazába vándorolt ki ő,
Feje felett a vén, szent Himalája,
Tán öregebb, mint maga az Idő.

JUHÁSZ GYULA

Valahol az erdélyi havasok aljában van egy kis székely falu: Kőrös. Abban a kis faluban élt egykor családjával Csoma András határőr katona. Öt gyermeke közül a nagyobbik fiú, Sándor, már a kis falusi iskolában kitért éles eszével. Tizennegyedik éve után édesapja kézen fogta, s gyalog indult el vele a híres nagyenyedi kollégiumba. A majd' négy napos járóföldet panaszszó nélkül, derekasan bírta – mintha már ekkor is eljövendő nagy útjára készülődött volna. De a kollégiumban is hamarosan magára vonta pajtásai, tanárai figyelmét szorgalmával, tudásával, kemény helyállásával.

Mi volt az a nagy út? Hová, mire készült az égő szemű, kevés beszédű, vasszorgalommal tanuló diák?

Abban az időben, a XVIII-XIX. század fordulóján, sokat vitatkoztak itthon és külföldön is a magyar nép eredetéről: honnan származunk, kikkel vagyunk rokonságban? Ennek a kérdésnek megfejtésére tett fogadalmat még diákkorában két társával Csoma Sándor. A többiek megfeledkeztek fogadalmukról; de ő – mint később is mindig – állta a szavát. Tizenhat évi szüntelen tanulás után, megjárva a németországi, göttingai főiskolát is, 1819 novemberének végén, harmincötödik életévében nekivágott útjának. Kiskabátban, vándorbottal, egy kopott zöld vászontarisznyával az oldalán – „könnyűszerűleg öltözve, mintha csak a mezőre indulna frissülés végett” – írta a búcsú pillanatát megörökítő tanára.

Az úton – mint egy erdélyi naplóíró följegyezte – összetalálkozott egy régi enyedi diákkal.

– Hová, háová, Csoma úr?

– Ázsiába.

– Nem ismerek ilyen nevű falut a közelben – nézett utána tűnődve iskolatársa, aki a lapos tarisznyával gyalogló utasról azt gondolta, hogy csak valamelyik szomszédos faluba indul. Hogyan hihette volna, hogy egy szál bottal, egyetlen tarisznyával valaki a messzi földrésznek, Ázsiának vágjon neki?!

A Kárpátokon átkelve, hol magányosan, hol kereskedőkaravánokhoz csatlakozva tartott Kelet felé. Tengeren hajózott, *sivatagon vándorolt át, majd több ezer méteres hegyeken, ritkuló levegőben, életveszélyes helyeken tört előre, föltarthatatlanul. S közben mindig tanult: idegen nyelveket sajátított el, és más népek történetét kutatta: hátha rábukkan magyarokról szóló adatokra.

Két éve s két hónapja volt már úton szakadatlanul, Nyugat-Tibetben járt már, amikor leküzdhetetlen akadályok visszafordulásra kényszerítették...

Ekkor következett be az a fordulat, amely új irányt szabott életének.

*Csüggedten, pénzből, erejéből kifogyva bandukolt visszafelé, mikor jól felszerelt angol karavánnal akadt össze. Az expedíció vezetője fölfedezte a különös vándorban rejlő nagy tehetséget. Fölbiztatta: készítse el a világ számára akkor még ismeretlen tibeti nyelv szótárát és nyelvtanát.

A vándor egy időre félretette régi tervét, s nekifogott új munkájának; remélve, hogy a tibeti könyvekben is talál valamit nemzete ősi életéről. Több mint tíz évig dolgozott önfeláldozó hősiességgel, többnyire Nyugat-Tibet zord hegyi kolostoraiban. „Ott ült ő, birkabundába burkolózva... reggeltől estig olvasott, tanult; tűz nélkül és világítás nélkül az alkony beállta után; a padlón aludt, és csak a puszta falak védték az éghajlat szigorúságával szemben” – jegyezte föl csodálattal egy angol kutató. – „Olyan helyzetben, amely a legtöbb embert kétségbeesésbe űzte volna, negyvenezer tibeti szót gyűjtött össze és szedett sorrendbe.”

Két nagy műve, a tibeti nyelv első tudományos szótára és nyelvtana 1834-ben jelent meg Indiában, s kivívta a világ megbecsülését.

Munkája végeztével nem pihent meg, tanult tovább; és készült, hogy fogadalmát, amelyért egykor útnak indult, becsülettel beváltsa. Ötvennyolcadik évében járt már, amikor deresedő fejjel újra útra kelt, hogy a Himalája bércein át bejusson Ázsia szívébe, ahol a magyarok bölcsőjét sejtette.

Csak a halál állhatta útját... A Himalája lábánál húzódó vad, mocsaras vidéken váltólázba esett, s 1842. április 11-én örökre lehunyta messzeségeket fürkésző, égő szemét. Az indiai Dardzsilingben, szemben a Himalája legmagasabb csúcaival, helyezték örök nyugalomra; „nagyyszerű síremléket emelt őneki maga a természet keze” – írta egykori diáktársa.

Ha eredeti célját nem érte is el, tudományos munkáival, hősi életével, hazaszeretetével örökre példát adott nemzetének. Széchenyi István, a nagy hazafi megérezte e nagyyszerű élet lelkesítő erejét. A dardzsilingi sír képe ott állt asztalán. Köréje e sorokat vésette: „Egy szegény árva magyar, pénz és taps nélkül, de elszánt, kitartó hazafiságtól lelkesítve – Kőrösi Csoma Sándor – bölcsőjét kereste a magyarnak, és végre összeroskadt fáradalmi alatt. Távol a hazától alussza örök álmát, de él minden jobb magyarnak lelkében.”

SZILÁGYI FERENC

TARTALOM

*Csillagnézés. Jékely Zoltán	3
------------------------------------	---

GYERMEKKOROM TÜKÖRCSEREPEI

Nyári emlék. Fekete István <i>Tüskevár</i> c. ifjúsági regényéből	6
Fészekrablás. Fekete István elbeszéléséből	8
Mezítláb az első padban. Sinka István <i>Fekete bojtár vallomásai</i> c. könyvéből	10
Az első csalódás	10
Apám	12
*Dióverés. Nagy László	13
Hogyan lettem olvasó? Rónaszegi Miklós	14
*Könyvek otthon. Szabó Lőrinc verséből	15
Kellemes és hasznos tudományok. Móra Ferenc <i>Kincskereső kisködmön</i> c. könyvéből	16
*Jó két ló szolgája. Kányádi Sándor	19
Apámmal szántottunk. Tamási Áron <i>Bölcső és bagoly</i> c. regénye nyomán	20
*Vihar előtt a réten. Utassy József	22
„Megsóztam” a tinókat. Tamási Áron <i>Bölcső és bagoly</i> c. regénye nyomán	22
*Odanézzetek! Petőfi Sándor verséből	26
Virgonc. Móra Ferenc	26
Egy karrier története. Karinthy Ferenc	30
Adagolás. Karinthy Ferenc	32
Szereted a sajtot? Fehér Klára	33
A vizsgák. Edmondo de Amicis <i>Szív</i> c. diáknaplójából. Székely Éva fordítása	35
*Vakáció előtt. Szabó Lőrinc	37

APÁRÓL FIÚRA

Ott voltam a mesevilágban. Horváth István <i>Magyarózdai toronyalja</i> c. könyvéből. Varga Domokos földolgozása	40
A két egyforma királyfi. Magyar népmese. Hernádi Sándor földolgozása	41

*Hej, páva, hej, páva! Magyar népdal. A <i>Magyar népköltési gyűjtemény</i> ből. Szerkesztette Erdélyi János	44
Közmondások	44
A mostohalány meg az édeslány. Magyar népmese. Ágh István földolgozása	45
*Lányom, lányom. Magyar népdal. A <i>Magyar népköltési gyűjtemény</i> ből. Szerkesztette Erdélyi János	47
*Két szál pünkösdrózsa. A <i>Magyar népdalok</i> c. gyűjteményből. Szerkesztette Ortutay Gyula. Válogatta Katona Imre	48
A csillagszemű juhász. Magyar népmese. Benedek Elek földolgozása	48
A furfangos cigány. Cigány népmese. Hernádi Sándor földolgozása	53
*Szél fúj. Cigány népköltés. Szegő László fordítása	55
A cigány és a farkasverem. Ungi cigány népmese. Hernádi Sándor földolgozása ..	55
A hiéna és a hold. Afrikai népmese. Jékely Endre fordítása nyomán	56
A leopárd, a majom és az elefánt. Afrikai népmese. Jékely Endre fordítása nyomán	56
*Gyere be, gyere be, gyönyörű kis madár! A <i>Magyar népdalok</i> c. gyűjteményből. Szerkesztette Ortutay Gyula. Válogatta Katona Imre	57
A róka és a nyúl a kútnál. Amerikai néger népmese. Jékely Endre fordítása nyomán	58
Találós kérdések	58
A kisnyúl. Magyar népmese Kolozsvári Grandpierre Emil földolgozása	60
Találós kérdések	61
*Molnárlegény voltam én. Tréfás magyar népköltés Kriza János <i>Vadrózsák</i> c. gyűjteményéből	61
A sovány ember kövér malaca. Magyar népmese. Kolozsvári Grandpierre Emil földolgozása nyomán	62
Közmondások	63
A rátóti csikótójas. Magyar népmese. Illyés Gyula földolgozása	63
A kőleves. Magyar népmese	65
Ügyvédbojtár. Magyar népmese. Ifj. Berze Nagy János földolgozása	67
Mátyás és Rozgonyi. Komáromi János, Zolnay Vilmos <i>Anekdotakincs</i> c. könyvéből	68
Az ékes kaftán. Perzsa anekdota. Peseschkian feldolgozása. Adamik Lajos fordítása	68
Időjósítás. Kolozsvári Grandpierre Emil anekdotaföldolgozása	69
*Mondóka. Magyar népköltés	69
*A gunaras lány. A <i>Magyar népballadák</i> c. gyűjteményből. Szerkesztette Ortutay Gyula. Válogatta Kriza Ildikó	70
*Ejhaj, gyöngyvirág! A <i>Magyar népdalok</i> c. gyűjteményből. Szerkesztette Ortutay Gyula. Válogatta Katona Imre.	70
Szent Anna tava. Legenda. Benedek Elek földolgozása nyomán	71
*Betegnek való virág. A <i>Magyar népköltési gyűjtemény</i> ből. Szerkesztette Erdélyi János	74

*Vadászkolinda. Román népballada. A <i>Cantata Profana</i> szövegéből. Gyűjtötte, fordította, zenéjét szerezte Bartók Béla. (Az EMB Zeneműkiadó engedélyével)	75
A medve bőre. Kolozsvári Grandpierre Emil anekdotaföldolgozása	77
A házi kenyér. Dr. Kriston Vízi József	77
A kenyér becsülete. Kósa László–Szemerényi Ágnes <i>Apáról fiúra</i> c. könyvéből	78
A Kenyérvár. Földrajzi név eredetének magyarázata. Tömörkény István írásából	79
*Lisztet pénzen vettem. Magyar népköltés. Arany László és Gyulai Pál gyűjtéséből	80
Ég a keze alatt a munka. O. Nagy Gábor szólásmagyarázata	80
A Tisza. Magyar monda. Benedek Elek földolgozása nyomán	82
Góbéságok. Népi tréfák	82
A vállalkozó kedvű	82
Jancsi	83
Sértés	83
Mondanék valamit...	83
Hidas játék. Magyar népi gyermekjáték	84
Várkörjárás. Magyar népi gyermekjáték	85

SZERETNEK, MERT ÉN IS SZERETEK

Az igazi szeretet. Erich Fromm <i>A szeretet művészete</i> c. könyvéből. Várady Szabolcs fordítása nyomán	88
*Hogyan vártalak? Beney Zsuzsa	88
*Mikor a gyermek... Gárdonyi Géza	89
Kosztolányi Dezső levele édesanyjának	89
Mindennapi kenyérünk. Móra Ferenc elbeszéléséből	90
*Kalács, keddi kalács. Áprily Lajos verséből	92
Közmondások	92
Ági és én. Radnóti Miklós <i>Ikrek hava</i> c. önéletrajzi írásából	93
*Nyári éj. Nagy Bandó András	94
Tükörponty. Kosztolányi Dezső elbeszélése	95
*A rádió. Szabó Lőrinc	97
Adj egy harapást! Németh István elbeszéléséből	98
Mandula élete és halála. Németh István elbeszéléséből	99
*Kukoricapattogatás. Fehér Ferenc	101

*Régi tél. Illyés Gyula	102
*Téli vágta. Utassy József	103
A vágta. Marafkó László <i>Kulcs a bőrszíjon</i> c. könyvének azonos c. fejezetéből	104
*Van hozzá közöd? Ingrid Sjöstrand. Tótfalusi István fordítása	106
*Betlehemi királyok. József Attila	107
Te leszel az angyal. Sütő András <i>Gyermekkorom tükörcserepei</i> c. könyvének <i>Ha én tudtam volna, hogy te vagy a Mária!</i> c. írásából	108
Karácsonyi lecke. Ifj. Fekete István elbeszéléséből	110
*Betlehemes ének. Juhász Gyula	113

AZ IRODALOM KINCSESHÁZA

A költő. Gárdonyi Géza nyomán	116
Kosztolányi Dezső levele Weöres Sándornak	116
*Az első vers. Szabó Lőrinc	117
Mese a lányról, aki maga volt a tűz. Gáli József	117
Pilleruha. Tordon Ákos	121
*Mese. Juhász Gyula	123
*Az eb és a szamár. Kányádi Sándor	124
Szólások és közmondások	124
A farkas és a kutya. Lev Tolsztoj. Áprily Lajos fordítása	125
*A mezei nyúl. Szepesi Attila	125
Az igazságtévő nyúl. Lázár Ervin	126
Bűntárgyalás. Gárdonyi Géza elbeszéléséből	129
*Ha volna apukám. Ingrid Sjöstrand. Tótfalusi István fordítása	133
*Mama. József Attila	133
Csoszogi, az öreg suszter. József Attila nyomán	134
Hozzá nem jönnek soha. Márton Klára <i>Tessék engem elrabolni</i> c. könyvéből	138
Hóban. Lázár Ervin elbeszéléséből	140
A hógolyó. Egy harmadik osztályos olasz fiú naplójából. Edmondo de Amicis <i>Szív</i> c. könyvéből. Székely Éva fordítása nyomán	143
Látogatóban a sebesültnél. Egy harmadik osztályos olasz fiú naplójából. Edmondo de Amicis <i>Szív</i> c. könyvéből. Székely Éva fordítása nyomán	144

HŐSÖK ÉS HÍRES EMBEREK A XVI–XVIII. SZÁZADBAN

*A szabadság. Csokonai Vitéz Mihály verséből	148
A mohácsi csata. Jókai Mór nyomán	148
A félhold árnyékában. Gárdonyi Géza <i>Egri csillagok</i> c. regénye nyomán	149
A szultán kívánsága	149
Látogatás a szultánnál	152
Oda Buda!	153
*Amott kerekedik. A <i>Magyar népdalok</i> c. gyűjteményből.	
Szerkesztette Ortutay Gyula. Válogatta Katona Imre	154
Az áruló jutalma. Mikszáth Kálmán nyomán	155
Szólások	156
Holdfogyatkozás. Gárdonyi Géza <i>Egri csillagok</i> c. regénye nyomán	156
Készülődés	156
Az utolsó erőfeszítés	157
Az egri vár védőinek diadala	159
*Altató. A <i>Magyar népdalok</i> c. gyűjteményből.	
Szerkesztette Ortutay Gyula. Válogatta Katona Imre	160
Buda visszavívása. Jókai Mór nyomán	160
Török népek találós kérdései. Mándoki László fordítása	161
Kuruc dalok, vitézi énekek	162
A kis kuruc. Hegedüs Géza	162
Hátravan még a feketeleves! Magyar monda. Jókai Mór nyomán	166
Zrínyi Ilona. Jókai Mór. <i>A magyar nemzet története</i> c. könyve nyomán	166
II. Rákóczi Ferenc. Hernádiné Hámorszky Zsuzsanna	168
*Rongyos a házam teteje. Magyar népköltés	169
Zászlóbontás. Herczeg Ferenc <i>Pro libertate!</i> c. könyvéből	169
A zaboszsák. Herczeg Ferenc <i>Pro libertate!</i> c. könyvéből	170
*Megjártam a hadak útját. A <i>Magyar népdalok</i> c. gyűjteményből.	
Szerkesztette Ortutay Gyula. Válogatta Katona Imre	171
A bujdosó Rákóczi. Móra Ferenc nyomán	171
*Mikes. Lévy József verséből	172
Rákóczi harangja. Krúdy Gyula elbeszéléséből	172
*Erdő mellett estvéledtem. A <i>Magyar népdalok</i> c. gyűjteményből.	
Szerkesztette Ortutay Gyula. Válogatta Katona Imre	174
Királyasszony macskái. Móra Ferenc nyomán	175
A salzburgi csodagyerek története. Péterffy Ida <i>Kis történetek nagy zeneszerzőkről</i> c. könyvéből	178
A hetedik gyermek	178
Első út a nagyvilágba	179

A Búcsúszimfónia. Magyar monda.T. Aszódi Éva mondaföldolgozása	180
*Tarka madár. Faludi Ferenc	181

HŐSÖK ÉS HÍRES EMBEREK A XIX–XX. SZÁZADBAN

„Bölcsőjét kereste a magyarnak...” Szilágyi Ferenc	184
Felajánlom egyévi jövedelmem. Hernádiné Hámorszky Zsuzsanna	186
„Meleg szeretettel függj a hon nyelvén!” Írók, költők gondolatai a magyar nyelvről	188
A kevély Kereki. Móra Ferenc	189
Petőfi Sándor naplójából	192
*Nemzeti dal. Petőfi Sándor	194
Közmondás	194
Kossuth toborzója. Jókai Mór	195
Petőfi a csatatéren. Illyés Gyula <i>Tűz vagyok</i> c. könyvéből	196
*Csatában. Petőfi Sándor	198
A világosi fegyverletétel. Mednyánszky Cézár visszaemlékezése	199
A bujdosás. Vajda János visszaemlékezése	199
*Himnusz. Kölcsey Ferenc	202
A nemes tett. Eötvös Károly nyomán	203
Szólás és közmondások	204
A magyar nép kincse. Székely Júlia <i>Elindultam szép hazámból</i> c. könyvéből	206
Halványuló emlékek. Kittenberger Kálmán A <i>Kilimandszárótól Nagymarosig</i> c. könyvéből	207
*Költöző madár. Áprily Lajos	209
Homokvár. Kosztolányi Dezső	209
Az 1956-os forradalom és szabadságharc. Ducsay Sándor <i>1956</i> c. irodalmi forgatókönyvéből	210
*Tank-parádé. Képes Géza verséből	214
Történelmi időkét élünk. Fekete Gyula <i>Későszülött történelem</i> c. írása nyomán ...	215
Nobel Alfréd végrendelete	216
Magyar származású Nobel-díjasok	217
Oláh György. A magyar származású Nobel-díjas tudóssal készített, a Magyar Nemzetben megjelent interjúból. Riporter: Molnár Csaba	218
A tudomány világa. Hernádiné Hámorszky Zsuzsanna	219
A napenergia	219
A lézer	220
A számítógép és a világháló (internet)	220

A jövő autói és üzemanyagai. Hernádi Géza	222
Három kóbor űrlovag. Stanisław Lem. Murányi Beatrix fordítását rövidítette Hernádiné Hámorszky Zsuzsanna	224

ÉDES HAZÁM

*Utak, tájak. Bárdosi Németh János	230
Hegyek között. Varga Domokos	230
A Pénz-pataki-cseppkőbarlang fölfedezése. Jakucs László	231
Az ígéretes víznyelő	231
Óriási barlangrendszer	233
A Mátra. Hernádiné Hámorszky Zsuzsanna	234
*Erdei út. Áprily Lajos	237
*A somfa-csonk. Áprily Lajos	238
A Balaton színei. Ágh István <i>Üres bölcsőnk járása</i> c. könyvéből	238
Séta a Kis-Balatonon. Schmidt Egon	239
*Balaton-parton. Nagy László	241
Ballag a vén Duna. Varga Domokos nyomán	242
Találós kérdések	242
*Szárnyashajó. Hárs Ernő	243
*Sötét homlokú vihar. Csoóri Sándor	243
Buda és Pest. Varga Domokos	244
Az Országház. Varga Domokos nyomán	245
A Parlament kőoroszlánjai. Kosztolányi Dezső	246
*A Tisza. Petőfi Sándor	247
*Perc. József Attila	249
Fedezzük fel a világot! Papp Csaba	250
Nagyváros a Tisza partján. Hernádiné Hámorszky Zsuzsanna	251
Szeged. Juhász Gyula	252
*Városok. Szepesi Attila	253
Holnapután és az után... Kuczka Péter	254
A TALÁLÓS KÉRDÉSEK MEGFEJTÉSE	256
ÉRTELMEZŐ KISSZÓTÁR	257

A magyarázó szövegeket a könyv szerzője készítette.